

هدیه فاطمیه

مدایح و مرثیاتی بانو فاطمه سلطان دارایی

به ضمیمه

نوحه‌های و ریافته ترکی آذری

بامقدمه و تصحیح

سیده منصوره وثیق

انتشارات سفیر اردهال

دارایی، فاطمه سلطان، ۱۲۵۳-۱۳۲۸.	سرشناسه
هدیه فاطمیه: به ضمیمه نوحه‌های نویافته ترکی آذری / مدایح و مرثی بانو فاطمه سلطان دارایی: با مقدمه و تصحیح سیده منصوره وثیق.	عنوان و نام پدیدآور
تهران: سفیر اردهال؛ تبریز: موسسه تاریخ و فرهنگ دیار کهن، ۱۳۹۹.	مشخصات نشر
۲۳۹ ص.: مصور؛ ۵/۱۴×۵/۲۱ س.م.	مشخصات ظاهری
سفیر اردهال؛ ۸۲۱-۱.	فروست
۹-۳۱۳۸۲-۶۰۰-۶۷۸	شابک
فیبا	وضاحت فزونی نویسی
کتابنامه.	نادداشت
شعر مذهبی فارسی -- قرن ۱۴	موضوع
Religious poetry, Persian -- 20th century	موضوع
شعر مذهبی ترکی -- ایران -- قرن ۱۴	موضوع
Religious poetry, Turkish - Iran -- 20th century	موضوع
مدیحه به سبب سیرای اهل بیت (ع) -- شعر	موضوع
Laudatory poetry -- Ahli-beyt* -- Poetry	موضوع
وثیق، منصوره، ۱۳۳۱ - زنده	شناسه افزوده
۵/۷۶۸۱ PIR	رده بندی کنگره
۸ ق ۶۲/۱	رده بندی دیویی
۷۲۷۱۰۱۰	شماره کتابشناسی ملی

هدیه فاطمیه

مدایح و مرثیاتی بانو فاطمه سلطان دارایی

به ضمیمه

نسخه های نویافته ترکی آذری

با تصحیح

سیده منصور وثیق

شابک: ۹۷۰-۶۰۰-۳۱۳-۸۲۰-۹

صفحه آرائی، طراحی جلد: واحد آماده سازی نشر سفیر اردهال

لیتوگرافی، چاپ، صحافی: واحد تولید نشر سفیر اردهال

قیمت: ۳۵,۰۰۰ تومان

نوبت چاپ: اول - ۱۳۹۹

شماره نشر: ۱-۸۲۱

شمارگان: ۲۲۰ نسخه

نشانی دفتر: تهران، خیابان مفتح، خیابان سمیه، روبروی بانک ملی ایران، ساختمان ۱۱۸، واحد ۴

کد پستی: ۷۴۷۱۵ - ۱۵۸۱۸

تلفن مرکز پخش: ۸۸۳۱۳۸۹۸ - ۸۸۳۱۹۳۴۲ - ۰۲۱

www.safirardehal.ir

www.safirardehal.com

email: safirardehal@yahoo.com

© حق چاپ: ۱۳۹۹

هرگونه نسخه برداری، اعم از زیراکس و بازنویسی، ذخیره کامپیوتری، اقتباس کلی و جزئی (به جز اقتباس جزئی در نقد و بررسی و اقتباس در گیومه در مستند نویسی، و مانند آنها) بدون مجوز کتبی از ناشر ممنوع و از طریق مراجع قانونی قابل پیگیری است.

فهرست مطالب

۱۱	یادداشت دبیر مجموعه.....
۱۴	مدخل پژوهشی مصحح.....
۱۴	فاطمه سلطان دارایی امامی (امامی ابهری).....
۱۸	شجره نامه خانواده فاطمه سلطان دارایی امامی.....
۱۹	کتابشماره کتاب هدیه فاطمیه.....
۲۰	طی شعر.....
۲۵	شیوه تصحیح.....
۲۶	حاج شیخ زین العابدین امام ابهری (۱۳۱۱ - ۱۳۸۹ هـ.ق).....
۳۵	بدرالملوک امام.....
۴۲	راجع به نواده خود بدرالملوک امام سروده ام.....
۴۵	هدیه فاطمیه.....
۴۶	دیباچه.....
۵۰	مقدمه.....
۵۳	در وصف حضرت رسول و ائمه اطهار علیها سلام.....
۵۴	قصیده در وحدانیت حق تعالی.....
۵۷	در وحدانیت حق.....
۵۸	فی فناء الدنیا فی النصایح.....
۶۱	در شب سیزدهم رجب به مناسبت توکل علی علیه السلام سروده شده.....
۶۳	ایضاً به مناسبت شب ولادت گفته شده.....
۶۴	پند به بانوان.....
۶۶	پند و اندرز.....
۶۷	اندرز به بانوان.....
۶۸	اندرز دینی.....

- ۶۹..... در فانی بودن دنیا.....
- ۷۲..... در تغییر زمانه و گذران آیام.....
- ۷۴..... به مناسبت تولد حضرت رسول اکرم [صلی الله علیه و آله].....
- ۷۵..... در خلقت بشر و قدرت خالق.....
- ۷۶..... یادى از آیام گذشته و آرزوى زیارت مجدد کربلا.....
- ۷۷..... ایضاً در عظمت خدا.....
- ۷۹..... در وصف بهار و شمه‌ای از قدرت پروردگار.....
- ۸۲..... اشاره به آثار خدا.....
- ۸۳..... در اشتیاق لقل حجّت عقی.....
- ۸۴..... در عشق به خالق.....
- ۸۹..... در تعریف مدارس و صفت علمای هنر.....
- ۹۱..... در وصف بهار.....
- ۹۴..... رباعیات.....
- ۹۹..... راجع به قصیده حمیری (علیه الرّحمة).....
- ۱۰۶..... مخمّس در مدح حضرت رضا علیه السّلام.....
- ۱۰۹..... رباعیات پیش از رفتن به خراسان سروده شده.....
- ۱۱۰..... در مدح حضرت حجّت.....
- ۱۱۳..... توسّل به حضرت حجّت در وقت خارج شدن علماء از نجف.....
- ۱۱۵..... در مدح حضرت حجّت امام عصر عجل الله تعالی فرجه.....
- ۱۱۶..... رباعی.....
- ۱۱۶..... در مدح حضرت حجّت عجل الله فرجه.....
- ۱۱۸..... توسّل به حضرت حجّت.....
- ۱۱۹..... توسّل به حضرت حجّت.....
- ۱۲۱..... راجع به غیبت امام زمان.....
- ۱۲۴..... رباعی.....
- ۱۲۴..... در غیبت حضرت صاحب الامر علیه السّلام.....

- شب عید میلاد حضرت رسول اکرم محمد بن عبدالله [صلی الله و آله] سروده شده ۱۲۷
- روز مولود حضرت سیدالشهدا [علیه السلام] سروده شده ۱۲۹
- راجع به نواده خود بدرالملوک امام سروده ام ۱۳۰
- برای نواده خود رباب امام سروده ام ۱۳۱

قسمت دوم چند نوحه راجع به عزاداری ائمه اطهار علیهاسلام ۱۳۳

- نوحه به مناسبت شب نوزدهم رمضان ۱۳۴
- روز بیست و سوم ذیحجه به مناسبت نزدیک شدن محرم سروده شده ۱۳۷
- موقع عقدن بودن عزاداری در زمان سلطنت رضاشاه پهلوی سروده شده / زیانحال حضرت امام حسین علیه السلام ۱۳۸
- زیانحال حضرت زینب کبری، بر سر نعش حضرت سیدالشهدا ۱۴۰
- زیانحال حضرت زینب [علیه السلام] ۱۴۴
- رسیدن کاروان به کوفه از زبان حضرت زینب ۱۴۷
- ترجمه خطبه عقيله بنی هاشم (زینب علیها سلام) ۱۴۸
- برگشت به کربلا در روز اربعین ۱۵۱
- زیانحال حضرت زینب موقع حرکت به کوفه ۱۵۲
- مخمس ۱۵۴
- مرثیه در وقایع کربلا ۱۵۴
- راجع به وقایع کربلا در روز عاشورا ۱۵۶
- زیانحال حضرت زهراء [سلام الله] ۱۵۹
- [زبان حال حضرت زینب سلام الله] ۱۶۰
- مرثیه حضرت علی اکبر از زبان حضرت امام حسین [علیه السلام] ۱۶۱
- زیانحال علیا مخدره لیلی علیها سلام ۱۶۲
- زیانحال حضرت زینب موقع مراجعت به مدینه ۱۶۴
- هنگام خراب کردن قبر حضرت رسول اکرم صلی الله علیه و اله سروده شد ۱۶۷
- در مرثیه حضرت موسی بن جعفر [علیه السلام] سروده شده ۱۶۸

- ۱۷۳..... مرثیه حضرت سیدالشهداء به زبان عربی.....
- ۱۷۴..... هنگام قدغن کردن عزاداری سروده شده.....
- ۱۷۵..... **ملحقات مرثی توکی آذری**.....
- ۱۷۶..... در ماه محرم الحرام گفته شده.....
- ۱۷۸..... ورود ماه محرم.....
- ۱۸۰..... زیانحال فاطمه صغری با مرغ.....
- ۱۸۰..... ورود حضرت ایدالشهدا علیه السلام به دشت کربلا.....
- ۱۸۲..... ورود امام حسین علیه السلام به کربلا.....
- ۱۸۴..... زیانحال حضرت علی اکبر علیه السلام.....
- ۱۸۴..... زیانحال علی اکبر علیه السلام.....
- ۱۸۶..... خطاب امام حسین علیه السلام به حضرت ابوالفضل علیه السلام جهت مهلت گرفتن از لشکر.....
- ۱۸۸..... زیانحال حضرت سیدالشهداء علیه السلام.....
- ۱۸۹..... زیانحال حضرت ابوالفضل علیه السلام.....
- ۱۹۰..... آوردن امام علیه السلام حضرت علی اصغر علیه السلام ارا به میدان.....
- ۱۹۲..... یا شهید کربلا.....
- ۱۹۴..... زیانحال حضرت سکینه علیها سلام در وداع از کربلا.....
- سینه زن ترکی از زبان سکینه خاتون [سفارش امام حسین علیه السلام] کلام حاجیه شهزاده
 ۱۹۶..... علیه دامت عصمتها.....
- ۱۹۸..... زبان حال حضرت زینب سلام الله علیها خطاب به جسم برادر.....
- ۱۹۹..... زبان حال حضرت زینب سلام الله علیها [در وداع از کربلا].....
- ۲۰۰..... عزیمت کاروان اسرا به کوفه ویران.....
- ۲۰۱..... زیانحال حضرت زهرا علیها سلام [در شام غربیان].....
- ۲۰۲..... زیانحال صدیقه کبری سلام الله علیها در قتل امام حسین علیه السلام.....
- ۲۰۳..... زیانحال حضرت زینب سلام الله علیها خطاب به جسم چاک چاک برادر.....
- ۲۰۴..... زیانحال علیا زینب علیها سلام.....

- ۲۰۶.....زبانحال أم لیلی رضی الله عنها هنگام وداع از کربلا
- ۲۰۷.....احوالآت رأس مطهر در کوفه و زبان حال حضرت زینب سلام الله علیها
- ۲۰۸.....زبانحال حضرت زینب سلام الله علیها
- ۲۱۰.....زبانحال حضرت زینب سلام الله علیها در راه شام خطاب به برادر
- ۲۱۲.....نوحه سینه‌زنی در مصیبت اهل بیت علیه السّلام
- ۲۱۳.....زبانحال أم لیلی خطاب به رأس حضرت علی اکبر سلام الله
- ۲۱۴.....احوالآت اربعین (ایضاً در زنجان گفته شده)
- در شب ۱۳۴۲ که مهمان بودم در خانه علیه عالیّه احتجاج السلطنه این مرثیه را انشاد نمودم
- ۲۱۶.....فاطمه
- ۲۱۹.....تصاویر و اسناد
- ۲۳۱.....منابع

یادداشت دیر مجموعه:

تاریخ و ادبیات مذهبی در ایران ریشه کهن و ابعاد گسترده‌ای داشته و دارد. بخشی مهمی از ادبیات مذهبی را بانوان مسلمان این آب و خاک در مدح و رثای پیامبر اسلام صلی الله علیه و خاندان مطهرش آفریده‌اند؛ با این حال جبر زمانه و مسائل دیگر، حدیثی است آنگونه که بایسته است آفرینش‌های ادبی بانوان شاعر در مدح و رثای اهل بیت سلام الله علیهم معرفی و منتشر نگردد.

یکی از چهره‌های قابل توجه در این عرصه آفرینش‌های ادبی مرحوم بانو فاطمه سلطان دارایی است. که در زمانه خوب خدمات فرهنگی و اجتماعی بسیاری داشته است. شرح حال مبسوط فاطمه سلطان دارایی در ادامه به قلم محقق محترم فرهیخته گرامی سرکار خانم منصوره وثیق نگارش یافته است. از این رو هر توضیح نگارنده زاید است. با این حال لازم به ذکر است در ایام ادبیت فاطمه سلطان بخشی از دیوان مدایح و مراثی وی با نام «هدیه فاطمیه» به همت فرزند ارجمندش مرحوم آیت الله شیخ زین العابدین امام در سال ۱۳۳۰ شمسی منتشر شده است. در انتهای دیوان وعده داده شده بود که اشعار وی به ترکی آذری هم انتشار خواهد یافت. این حال این قسمت بعداً منتشر نگردید.

در مدتی که نگارنده در دانشگاه تبریز مشغول فعالیت علمی بود به راهنمایی آقای بلال محمودی نسخه‌ای از این دیوان که ناقص بود در اختیارم قرار گرفت. که برای تکمیل تحقیقات سرکار خانم وثیق در اختیارم ایشان قرار گرفت. با این حال علاقمند به شناسایی بازماندگانش بودم و در سال ۱۳۹۶ با کمک محقق محترم سرکار

خاتم دکتر فتحی مدیر انجمن زنان پژوهشگران تاریخ شعبه زنجان شماره‌ای از نوادگان بانو فاطمه سلطان در اختیارم قرار گرفت. و بعد تماس‌های تلفنی و صحبت با نوادگاه آن مرحوم به ویژه جناب آقای کاظم امام از فرهنگیان شریف و کهن سال و سرکار خانم بدرالمولوک امام آشنا شدم و خداوند توفیق داد در آذرماه ۱۳۹۸ به دیدار ایشان در مهر شهر کرج رفته و نیم روزی میهمان این برادر و خواهر گرامی امام بود. علاوه بر گفتگو و طرح سولاتی پرسیده شد، جناب آقای امام بقایای دفاتری که از مرحوم پدرشان آیت الله زین العابدین امام نزد ایشان بود آوردند و در بررسی مشخص شد. مقادیر این اشعار ترکی آذری و همچنین مقادیر زیادی از اشعار و یادداشت‌های علمی مرحوم آیت الله امام در آن میان است با اجازه ایشان از این دفاتر و اوراق بریدان عکس گرفتم.

این مجموعه‌ای که در اختیار من رسید و علاقمندان خاندان عصمت و طهارت قرار می‌گیرد دیوان «هدیه فاطمه» به ضمیمه اشعار ترکی آذری فاطمه سلطان در مدح و رثای اهل بیت علیهم السلام است که برای نخستین بار منتشر می‌گردد این مجموعه به تصحیح و تحقیق محقق توانا سرکار خانم وثیق آماده گردیده است. علاوه بر تصحیح و تعلیقاتی که بر این مجموعه افزوده شد تحقیقات مشروحی در خصوص زندگینامه بانو فاطمه سلطان و بازماندگان ایشان هم انجام داده و تدوین نموده‌اند.

بیر واضح است بررسی مشروح نقش اجتماعی فرهنگی این خاندان خدوم و جلیل القدر و همچنین نقد و بررسی مداخل و مرثیه بانو فاطمه سلطان باید در قالب پایاننامه‌هایی دانشگاهی و طرح‌های تاریخ شفاهی انجام گیرد. امید آنکه انتشار این

۱. از ایشان آثار ارزشمند دیگری هم منتشر شده است:

- نوزاد در آذربایجان

- بانوان مرثیه سرا و شاعره های آئینی و عرفانی آذربایجان

- مرثیه های قدیمی ترکی آذری

مجموعه ارزشمند زمینه‌ای برای انتشار مجموعه اشعار مرحوم آیت الله زین العابدین امام و سایر بانوان ادیب و سخنور ایران عزیز فراهم کند.

با طلب مغفرت برای مرحوم فاطمه سلطان دارایی وظیفه خود می‌دانم از همراهی خانواده محترم امام در تکمیل این مجموعه تشکر کنم. همت و زحمت شبانه روزی محقق محترم سرکار خانم وثیق را حضرت زهرا سلام الله علیها پاداش مرحمت خواهند فرمود از خداوند سلامتی و توفیق روز افزون برای ایشان آرزو مندیم.. همچنین را نمایی‌های سرکار خانم دکتر مریم فتحی و آقای بلال محمودی، تایپ این دفتر را سرکار خانم منیره خاتمی پور و طراحی و صفحه آرایی زیبای آن مجموعه را سرکار خانم مصومه بررعی برعهده داشته‌اند. همکاری و زحمات همکاران محترم انتشارات سفیر از جمله آقای مالکی، آقای نازنینی، آقای علی عابدینی، سرکار خانم فرگل افشارو مدیریت مرم - باب آقای مهندس سید حسین عابدینی هم شایسته تقدیر است.

سالروز مبارک است حضرت رسول اکرم صلوات الله علیه

خادم کوچک خادم خانم حضرت زهرا سلام الله علیها

۲۷ رجب ۱۴۰۰ / ۳ / ۱۰ / ۱۳۹۹

رحیم نیکبخش می‌نویسد